

УДК 316:304+123

МЕРЕЖЕВЕ СУСПІЛЬСТВО: ВИКЛИКИ СОЦІАЛЬНІЙ КОНСОЛІДАЦІЇ

Людмила Рижак

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000, Україна,
l_ryzhak@lnu.edu.ua*

З'ясовано, що прогнозоване в теоретичних моделях інформаційне суспільство, незважаючи на повсюдне запровадження інформаційних технологій, залишається віддаленою метою суспільного поступу. Перехід від індустріального до постіндустріального суспільства завершився утвердженням масового добробуту та масової демократії. Показано, що запровадження високотехнологічних інформаційно-орієнтованих форм виробництва та поява Інтернету зумовили перехід у нову форму суспільства – мережеве суспільство. Організаційною структурою суспільства стала мережа, заміщаючи інституційний лад індустріального суспільства, що узасадничував соціальну консолідацію індивідів і спільнот у всіх сферах життєдіяльності. Розкрито тенденцію заміни впорядкованості та однозначності практик, зумовлених інституційним ладом індустріального суспільства, на постіндустріальні практики з їхнім еkleктизмом, який не визнає інституційних меж та бюрократичної впорядкованості. Соціально наявні мережі комунікації розпадаються, їх заміщають віртуальні мережі. Постіндустріальне суспільство починає функціонувати як мережеве поза інституційною структурою. Віртуалізація постає як процес заміщення інституціалізованих практик симуляційними. Соціальні інститути втрачають свою владу над індивідом. На зміну соціальній консолідації постає віртуальна, що стає панівною.

Ключові слова: мережеве суспільство, соціальна консолідація, комунікація, симуляція, віртуальна консолідація.

Запровадження нового світоладу необхідне для виживання людства. Євроінтеграція демонструє ознаки нового світовлаштування, яке свідчить про проблематичність консолідації навіть в умовах небезпеки самознищення. Міжнародна політична консолідація є відповіддю на гібридні локальні війни, що загрожують суверенітету країн. Однак політична консолідація не супроводжується соціальною, а саме: гармонізацією інтересів, що актуалізує її дослідження.

Аналогічну ситуацію спостерігаємо й в Україні. Політична консолідація суспільства активізується лише в періоди виборів. Це царина дослідження політологів. Натомість соціальну консолідацію можна і потрібно досліджувати в межах утвердження громадянського суспільства, яке бере на себе відповідальність за сучасне й майбутнє України.

Становлення громадянського суспільства як умови консолідації громадян і спільнот досліджують як зарубіжні, так й українські філософи, соціологи, історики та культурологи. Знаковими є праці Ю. Габермаса, Ф. Гаєка, П. Рікера, Дж. Ролза тощо. Громадянське

суспільство та сучасну українську реальність презентують праці Є. Бистрицького, А. Карася, А. Колодій, І. Кононова, І. Паська, Я. Паська, М. Поповича та ін. Зазначимо, що, незважаючи на численні дослідження, мережеві трансформації громадянського суспільства та його консолідуючі можливості недостатньо вивчені.

Мета статті – з'ясувати виклики соціальної консолідації в умовах мережевої трансформації постіндустріального суспільства.

Філософське осмислення переходу від індустріального до інформаційного суспільства започаткували Д. Бел, З. Бжезинський, П. Дракер, Й. Масуда, Е. Тофлер та ін. Запропоновані ними теоретичні моделі постіндустріального суспільства стверджували визначальну роль інформаційних технологій і нематеріальних цінностей у життєдіяльності суспільства, що дало підставу запровадити поняття інформаційного суспільства.

Грунтовний порівняльний аналіз наявного індустріального та прийдешнього інформаційного суспільства здійснив Й. Масуда: по-перше, в ньому виробництво наукового знання буде визначальним чинником суспільного розвитку в цілому. Відтак ядром соціальної організації суспільства, головним соціальним інститутом стане університет як центр продукування та накопичення знання; по-друге, рівень знань, а не власність, визначатиме соціальну диференціацію; по-третє, інформаційне суспільство ґрунтуватиметься на інтелектуальній техніці з її фундаментальною функцією заміщувати або підсилювати розумову працю людини. Завдяки симбіозу нової соціальної організації та інформаційних технологій суспільство стане цілісною програмованою системою інститутів [8].

Організаційними засадами індустріального суспільства були фабрики й великі корпорації, функціонування яких здійснювали завдяки новим технологіям виробництва й передачі енергії. Вертикально організовані корпорації та централізовані бюрократії, зазначає М. Кастельс, характеризували всі сфери економіки та суспільства доби Модерну. Корпоративні ієрархії спроможні були “збирати ресурси довкола централізовано визначених цілей, що досягаються впровадженням завдань через раціоналізовані вертикальні ланцюжки передачі команди та контролю” [5, с. 2]. Такими централізовано визначеними цілями доби Модерну стали метанаративи Свободи і Прогресу. Індустріальне суспільство консолідувалося навколо ідеалів Свободи і Прогресу. Вони виражали мету національного поступу в епоху Модерну: досягнення добробуту, тобто справжнього суспільства процвітання. Західні суспільства зреалізували ідеали Свободи і Прогресу в суспільстві масового добробуту та масової демократії. Проте у таких суспільствах, стверджує Й. Масуда, свобода вибору є вельми обмеженою. “Особистість має свободу діяти у трьох вимірах: а) опосередковано беручи участь в управлінні політикою шляхом голосування на виборах раз на кілька років; б) використовуючи дохід (компенсацію за вкладену працю) для придбання їжі та інших речей; в) використовуючи час вікенду і свят на свій розсуд” [8, с. 41].

Саме тому епоха Постмодерну, за висловом Ж.-Ф. Ліотара, розпочинається з недовіри до метанаративів епохи Модерну. Недовіра передусім стосувалася науково-технічного прогресу: визнання його досягнень як безумовного блага. Це означає не що інше, як знецінення вартостей і норм, на яких ґрунтувалося індустріальне суспільство. Суспільство масового добробуту почало втрачати мобілізуючу та організуючу сили інституційної системи. Проте не лише знецінення метанаративів зумовили соціальні дезорганізуючі тенденції.

Зовсім не випадково, наголошує Ф. Фукуяма, що централізовані, авторитарні корпорації почали розпадатися саме в той час, коли суспільства по всьому світу здійснювали перехід

від індустріальних до високотехнологічних інформаційно-орієнтованих форм виробництва. Річ у тому, що вони були не в змозі давати собі раду з інформаційними вимогами дедалі складнішого світу, в якому вони функціонували [11, с. 206].

Індустріальне суспільство та його інституалізацію визначали сукупність офіційних норм, що регулювали взаємодію людей у тій чи тій сфері життєдіяльності. Взаємодія людей ґрунтувалася на системі соціальних ролей. Протягом ХІХ і більшої частини ХХ ст. інституційні норми існували автономно від індивідів як соціальна реальність, з на яку необхідно було зважати. Наявна система норм визначала статус індивіда, що відповідав його соціальній ролі. Отже, саме інституційний лад індустріального суспільства узасадничував соціальну консолідацію індивідів і спільнот у тих чи тих сферах життєдіяльності.

Ситуація докорінно змінюється з появою Інтернету як “технологічної засади організаційної форми Інформаційної Епохи: мережі”. В останній чверті ХХ ст. почала формуватися нова соціальна структура, що ґрунтується на інформаційних мережах. Мережі як організаційні засоби мають неабиякі переваги через властиві їм гнучкість та адаптивність. Інтернет, ставши тканиною нашого життя, зумовив перехід у нову форму суспільства – мережеве суспільство [5, с. 1]. Причому, як зазначає І. Пригожин, ніхто не планував мережевого суспільства і вибуху інформації; це примітний випадок стихійного виникнення нових форм суспільства [10].

Отже, повсюдне запровадження інформаційних технологій у 90-і роки минулого століття не наблизило людство до інформаційного суспільства, запропонованого в теоретичних моделях його речників. У постіндустріальну епоху трансформація суспільства має цілком інший характер, ніж передбачали теоретики інформаційного суспільства. Їхні моделі, зазначає Д. Іванов, засновані на стереотипному баченні суспільства як системи інститутів. Інституційний лад суспільства є тією об’єктивною реальністю зі сталою структурою, в межах якої діють індивіди. Починаючи з 90-х років ХХ ст., ця реальність перетворюється в ефемерну й нестабільну – віртуальну. “Суспільство наразі мало схоже на цілісну програмовану систему інститутів” [4, с. 358].

Справді, університет не став організуючим соціальним інститутом, як і знання та його продукування не стало пріоритетною цінністю суспільства. Такою організаційною структурою стала мережа. Щоправда, мережа – дуже стара форма людської практики. Якщо раніше мережі були сегментом у цілому мережевому світі, то сьогодні все, що не є мережами або ще не є мережами, утворюють маргіналізовану частину світу, приречену стати мережевим [9, с. 70].

Мережа, на думку Ф. Фукуями, “відрізняється від ієрархії, тому що базується на спільних *неофіційних* нормах, а не на офіційних владних стосунках. Мережа... може співіснувати з формальною ієрархією. Члени формальної ієрархії не мусять мати спільних норм чи вартостей, окрім трудових угод, які визначають умови їх членства” [11, с. 212]. Тому консолідація індивідів у межах формальних організацій зазнає впливу неформальних мереж, причому наслідки, як засвідчують дослідження Ф. Фукуями, не обов’язково бувають благотворними і можуть навіть стати джерелом неабияких організаційних проблем. Зокрема, наголошує автор, існує обернена залежність між міцністю вартостей і норм, які об’єднують спільноту мережі та її відкритістю для людей, ідей і впливів з-поза мережі. Високий ступінь внутрішньої солідарності та потенціал скоординованої діяльності стає бар’єром для успішної адаптації до змін у навколишньому середовищі [11, с. 213]. Тож

автор висновує, що в найближчому майбутньому мережі існуватимуть укупі з офіційними ієрархіями, витворюючи альтернативні канали надходження інформації в організацію. Ф. Фукуяма, стверджуючи, що мережі стануть більш важливими в технологічному світі майбутнього, розглядав їх як прості форми соціального капіталу, де індивіди в додаток до своїх економічних зв'язків, поєднані між собою ще спільними нормами і вартостями.

Характеризуючи горизонтально взаємодіючі спільноти (реально функціонуючі соціальні мережі), Ф. Фукуяма слушно зауважував, що вони “не формуються щоразу тоді, коли людям у групі доводиться взаємодіяти одне з одним; справжні спільноти пов'язані вартостями, нормами та досвідом, які є спільними для їхніх членів” [11, с. 22]. Пов'язуючи індивіда з іншими членами спільноти, вони визначають межі, в яких індивід реалізує форми особистої поведінки. До того ж “індивіди збільшують свої сили і здібності, дотримуючись спільних правил, які обмежують їхню свободу вибору, дозволяють їм спілкуватися з іншими та узгоджують їхні дії” [11, с. 22].

Водночас Ф. Фукуяма наголошує на дилемі функціонування спільнот: між індивідуальною свободою та правилами, завдяки яким відбувається консолідація зусиль індивідів у вирішенні соціальних проблем. Запроваджуючи нові правила, спільнота вводить і нові обмеження індивідуальної свободи. Але саме ці обмеження слугують солідаризації спільноти, дають можливість відчутти свою пов'язаність з іншими у спільноті.

Натомість Й. Масуда у прогнозованій моделі інформаційного суспільства, зокрема в його соціальній структурі, також передбачав утворення функціональних об'єднань, вільних від згори керуючої влади. “У вільних об'єднаннях незалежність участі гармоніює з порядком групи, а їхня соціальна структура – поліцентрична, характеризується взаємним зв'язком” [8, с. 45]. По суті, автор пише про горизонтальні мережі, де кожен індивід бере участь в організації мережі, залишаючись незалежним як самоорганізуючий центр. Не лише схильність до взаємозв'язку, а й наявність певної спільної мети, консолідуватимуть узгоджені дії учасників мережі, тобто вільного об'єднання індивідів. На думку Й. Масуди, суспільство буде синергетично функціональним. Власне, такий соціальний лад буде загальною системою контролю вільних об'єднань індивідів, які самопокладають етичні обмеження своєї активності, не втручаючись в активність інших.

На початку XXI ст. мережі отримали нове життя, ставши інформаційними мережами, що підживлюються Інтернетом. Їхнє функціонування надало безпрецедентну можливість кожному користувачу комунікувати он-лайн з усім світом в інтерактивному режимі. “Інтернет, зазначає М. Кастельс, є комунікаційним посередником, який дозволяє насамперед спілкування багатьох у визначений час на глобальному рівні. Як поширення друкованої продукції на Заході створило те, що МакЛюен назвав “Галактикою Гутенберга”, так і ми зараз увійшли в новий світ комунікації – Галактику Інтернету. Використання Інтернету як комунікаційної системи та організаційної форми в останні роки другого тисячоліття поширюється як вибух” [5, с. 2]. Мережі перетворилися на організаційну форму, що пронизує всі сфери суспільства. Так, повсюдно всі види діяльності: економічна, соціальна, політична та культурна – структуруються навколо Інтернету та інших комп'ютерних мереж. Завдяки віртуалізації діяльності в найближчій перспективі відносини між людьми можуть набути форми не соціально-інституційних, а мережевих.

Уже сьогодні, функціонуючи як мережеве, постіндустріальне суспільство реалізує свої можливості у віртуальній реальності. Якщо людина індустріального суспільства віднаходила

себе в *соціальній реальності*, сприймаючи її як природну даність, в якій доводиться жити, то людина постіндустріального суспільства занурена у *мережеву (віртуальну) реальність*, захоплено “живе” в ній, усвідомлюючи її умовність, керованість параметрів і можливість виходу з неї [4, с. 375].

Вплив Інтернету на функціонування суспільства та його соціальні зміни потребує подальшого дослідження. Річ у тому, що віртуалізація діяльності може зумовлювати нестабільність функціонування суспільства та нестійкість його підсистем, пов'язаних з утвердженням мережевої структури суспільства та протипагу інституційній.

Так, інституційна структура, за Е. Дюркгаймом, склалася як корпоративна, яка враховує інтереси індивідів у процесі досягнення спільної мети. Корпорація є закритою структурою з централізованою системою управління. Її успішному функціонуванню слугують норми та корпоративні цінності й переконання, які визначають поведінку кожного індивіда. На основі корпоративної культури солідаризується корпоративна спільнота та консолідується дії щодо спільної мети. Отже, соціальна консолідація індивідів і спільнот визначалася корпоративною ієрархією та корпоративною культурою.

Зазначимо, що розуміння соціально-організаційної структури суспільства за століття докорінно змінилося. Якщо Е. Дюркгайм розглядав суспільство як результат взаємодії індивідів, то сьогодні суспільство – результат комунікації індивідів. Н. Луман, аналізуючи реальне суспільство, зазначає, що воно внутрішньодиференційоване з єдиною системою комунікації, де регулярна інформаційна взаємодія підсистем забезпечує не тільки стабільність, але і її комунікативне відтворення [2]. Тож соціальна консолідація постає в результаті персоніфікованої комунікації в реальних соціальних спільнотах, де враховуються інтереси кожного, а відтак досягається консенсус щодо обговорюваних проблем. Консенсусу досягають шляхом аргументації та її осмислення. Комунікація як відкритий процес дає змогу сформулювати власну позицію та взяти на себе відповідальність. Вона здійснюється у межах інституційних норм і слугує організації суспільних практик і соціальній консолідації спільнот.

Консолідація як постійно відновлюваний процес відбувається на демократичних засадах вільної від примусу комунікації. Принципи такої комунікації сформулював Ю. Габермас [3]:

- 1) рівність учасників комунікації і свобода від присилування;
- 2) обговорення загальних проблем, які значущі для всіх;
- 3) заборона на обмеження дискурсу і можливість його відновлення на вимогу учасників.

Отже, за Ю. Габермасом, комунікація має бути вільною як від зовнішнього, так і внутрішнього примусу та слугувати досягненню реального консенсусу. Натомість дискурс дає змогу проблематизувати комунікативну консолідацію в контексті її значущості.

На зміну впорядкованості та однозначності практик, зумовлених інституційним ладом індустріального суспільства, постають постіндустріальні (постмодерністські) практики з їхнім еkleктизмом, який не визнає інституційних меж та бюрократичної впорядкованості. Занепад соціальності виявляється в тому, що соціально наявні мережі комунікації розпадаються, їх заміщають віртуальні мережі.

Дослідник Інтернет-мереж М. Кастельс зазначає, що Інтернет-технології дали змогу постіндустріальному суспільству впроваджувати мережеву організаційну форму людської діяльності, яка спричиняє безпрецедентну комбінацію гнучкості та виконання завдань,

координованого ухвалення рішень та децентралізованого виконання, індивідуалізованої виразності та глобальної комунікації. Завдяки цьому мережеве суспільство утверджує нові цінності, а саме: індивідуальну свободу та відкриту комунікацію [5, с. 2]. Вони презентують переваги віртуально-мережевої комунікації. Передовсім, наголошує М. Кастельс, віртуальна спільнота закладає підвалини самокерованої побудови мережі як інструменту для організації, колективних дій та розуміння змісту [5, с. 53]. Проте свобода комунікації, яку дають віртуальні мережі, залежить від культури віртуальної спільноти, соціальних цінностей і норм, яких вона дотримується, а отже, свобода комунікації може реалізуватися по-різному.

Зокрема, більшість учасників віртуальної мережі користуються нею як одним із засобів своєї соціальної маніфестації як особистості, своїх інтересів та уподобань. Для багатьох людей свобода комунікації – це нічим не обмежений вхід/вихід з Інтернет-мережі та можливість мігрувати по мережі, змінюючи он-лайн партнерів. Отже, Інтернет-комунікації дають змогу реалізувати вибіркові моделі соціальних стосунків, які не прив'язані до певної територіальної спільноти та її проблем. Саме тому критики Інтернету, спираючись на ґрунтовні дослідження академічних учених, доводять, що поширення Інтернету веде до соціальної ізоляції, до відмови до взаємодії віч-на-віч у реальних обставинах.

Натомість М. Кастельс переконаний, що Інтернет є продовженням життя таким, яким воно є в усіх його параметрах і з усіма його модальностями. Реальне життя визначає взаємодію он-лайн [5, с. 118]. Однак ця взаємодія виходить з-під інституційного контролю суспільства.

Постіндустріальне суспільство починає функціонувати як мережеве поза інституційною структурою. Вона втрачає свою ціннісну значущість, яку Ж. Бодріяр характеризує як втрату соціальної реальності, як її знакову симуляцію, що має тенденцію до зростання [2]. Відтепер, стверджує автор, замість колишнього принципу реальності ми підпорядковані принципу симуляції.

У мережевому суспільстві знаки є симулякрами – образами реальності, які не презентують нічого, крім самих себе [1]. Вони заміщають саму реальність, утворюючи віртуальну реальність, в якій людина взаємодіє не з речами, а зі симулякрами. Віртуалізація постає як процес заміщення інституціалізованих практик симуляційними.

Інституційний лад суспільства віртуалізується. Постає віртуальна реальність, яка слугує операційним середовищем, в якому зручно створювати образи та транслювати їх. Трансформуються всі сфери життєдіяльності, оскільки соціальні інститути втрачають свою владу над індивідом. На зміну соціальній консолідації постає віртуальна, що стає панівною. За таких умов розвиток і консолідація суспільства будуть залежати від створення привабливих образів – економічних, політичних, етичних тощо.

Найпотужнішим інструментом віртуалізації є Інтернет, який дає змогу розширювати сферу неінституційних взаємодій. Інтернет, зазначає Д. Иванов, – це засіб і середовище існування поза системою інститутів. Віртуальні та комп'ютерні технології дають можливість уникати сервісу – нагляду соціальних інститутів [4, с. 410]. Отже, Інтернет-мережі є “середовищем вибіркової соціальної взаємодії та символічної приналежності” [5, с. 35]. На думку А. Турена, реальне суспільство більше схоже на мозаїчне поле дебатів і конфліктів щодо соціального використання символічних благ [15].

Річ у тому, що комунікації, здійснювані через Інтернет, не орієнтовані на інституційні й групові норми, які спрямовують діяльність людей у їхньому не-мережевому житті. Крім

того, Інтернет – це середовище функціонування віртуальних спільнот. Комунікація у віртуальних спільнотах через Інтернет приваблива своєю безособовістю. Зокрема, Інтернет надає свободу самоідентифікації: тут можна вибрати віртуальне ім'я, віртуальне тіло, віртуальний статус, віртуальні достоїнства тощо [4, с. 412]. Віртуалізація не лише може змінювати індивідуальні, а й соціокультурні характеристики особи.

Інтернет – це мережа, що позбавлена організуючого центру, який би контролював інформаційні потоки. Користувач стає залежним від організаційної структури Інтернет-сторінки – гіпертексту, тобто посилань на інші сторінки без будь-яких обмежень до нескінченності. Тим самим користувачу забезпечується доступ до гігантських обсягів інформації при постійній зміні тем, їхнього змісту. Інтернет дає змогу миттєво висловлюватися в соціальних мережах, але водночас не потребує зосередженості над змістом думок.

За Н. Луманом, суспільство можливе лише там, де є комунікації, що творять і відтворюють себе через мережі комунікацій, зокрема й Інтернет. Комунікація відбувається тоді, коли можливий синтез трьох аспектів: інформації, повідомлення та розуміння. Саме розумінням завершується окрема комунікація, хоча вона не обов'язково веде до консенсусу. Комунікація може бути відхилена. Тож, зазначає автор, неправомірно приписувати комунікації іманентну, квазітелеологічну тенденцію до консенсусу. Важливо інше, що процес прийняття чи відхилення комунікації є точкою біфуркації самовідтворення комунікації. “Найпростіша комунікація можлива лише в рекурсивній мережі попередньої й наступної комунікації. Така мережа може сама себе тематизувати, може інформувати себе про власні комунікації, може піддавати інформацію сумніву, не приймати її, нормувати комунікації як допустимі чи недопустимі” [6], відтак може солідаризувати та консолідувати соціальні спільноти. Натомість у мережевому суспільстві паралельно співіснують в Інтернет-консолідації несолідарні спільноти. Тож суспільство, відтворюючи несолідарну комунікацію, набуває рис фрагментарності, що зумовлює дестабілізацію соціального порядку. Отже, мережеве суспільство в контексті дихотомії реальне/віртуальне постає сукупністю автономних комунікативних систем зі своєю свободою волі, яка не обов'язково орієнтована на інтенцію взаємодії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бодріяр Ж. Символічний обмін і смерть [Електронний ресурс] / Ж. Бодріяр. – Режим доступу : <http://www.ukrlib.com.ua/books-zl/printthebookzl.php?id=45&bookid=0&sort=0>
2. Бодріяр Ж. В тіні мовчазної більшості, чи Кінець соціального [Електронний ресурс] / Ж. Бодріяр. – Режим доступу : <http://www.ji.lviv.ua/n25texts/bodrijarl.htm>
3. Габермас Ю. Комунікативна дія та дискурс / Ю. Габермас // Ситниченко Л. Першоджерела комунікативної філософії. – К. : Либідь, 1996. – С. 84–91.
4. Иванов Д. Общество как виртуальная реальность / Д. Иванов // Информационное общество : Сб. – М. : ООО “Изд-во АСТ”, 2004. – С. 355–427.
5. Кастельс М. Інтернет-галактика. Міркування щодо Інтернету, бізнесу і суспільства / М. Кастельс; [пер. з англ.]. – К. : Вид-во “Ваклер”, 2007. – 304 с.
6. Луман Н. Понятие общества [Електронний ресурс] / Н. Луман. – Режим доступу : http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Sociolog/luman/pon_ob.php
7. Луман Н. Общество как социальная система [Електронний ресурс] / Н. Луман. – Режим доступу : http://yanko.lib.ru/books/cultur/luman-ob_kak_soc-sistema-81.pdf

8. Масуда Й. Комп'ютопія / Й. Масуда // Філософська і соціологічна думка. – 1993. – № 6. – С. 36–50.
9. Назарчук А. Сетевое общество и его философское осмысление / А. Назарчук // Вопросы философии, 2008. – № 7. – С. 61–75.
10. Пригожин И. Сетевое общество [Электронный ресурс] / И. Пригожин // Социологические исследования, 2008. – № 1. – Режим доступа : <http://www.isras.ru/files/File/Socis/2008-01/prigozhin.pdf>
11. Фукуяма Ф. Великий крах. Людська природа і відновлення соціального порядку / Ф. Фукуяма; [пер. з англ.]. – Львів : Кальварія, 2005. – 380 с.
12. Touriane A. The waning sociological image of social life / A. Touriane // International journal of comparative sociology. – 1984. – Vol. 25. – N 1. – P. 33–44.

NETWORKED SOCIETY: CHALLENGES OF SOCIAL CONSOLIDATION

Liudmyla Ryzhak

*Ivan Franko National University of Lviv,
Universytetska Str., 1, Lviv, 79000, Ukraine,
l_ryzhak@lnu.edu.ua*

The information society predicted in theoretical models remains a distant aim of social progress despite the widespread introduction of information technologies. The transition from industrial to postindustrial society ended with the approval of mass prosperity and mass democracy. The actual implementation of the ideals of freedom and progress was accompanied by crisis in all spheres of society. As a result, distrust to science and technology – recognizing its achievements as the absolute good and depreciation of values and norms on which industrial society is based – showed up. The welfare society began to lose mobilizing and organizing force of its institutional system, its social and consolidating standards.

It is shown that the introduction of high-tech information-oriented production forms and the emergence of the Internet have made the transition to a new form of society – the network society.

Network became the organizational structure of society, replacing the institutional one, which was the foundation of individuals and communities social cohesion in all spheres of life. According to researchers of network society, in the near future networks will coexist with official hierarchies. They will become more important in the technology world of the future, because they enable horizontal interaction without power directives.

At the beginning of XXI century networks received new life becoming information networks reinforced by Internet, and now post-industrial society can implement its resources in virtual reality. Virtualization can cause instability in society and its subsystems associated with the social network structure establishment, instead of institutional one.

In exchange for ranging and uniqueness of practices made by institutional order of industrial society, postindustrial (postmodern) practices are raising with eclecticism that doesn't recognize the limits of institutional and bureaucratic order. The decline of sociality appears that existing communication social networks break down and are replaced by the virtual networks. Post-industrial society begins to function as a network outside the institutional structure. Virtualization appears as a substitution of institutionalized practices by simulation. Social institutions lose their

power over the individual. Instead of social cohesion appears virtual cohesion that becomes dominant.

Of course, understanding of society organizational structure has radically changed over the centuries. If Émile Durkheim saw society as a result of individuals' interactions, today it is the consequence of communication between individuals. Nicolas Luhmann in his analysis of real society indicates it as inward differentiated with a unified system of communication, where regular information interaction of subsystems ensures not only stability, but its communicative playback as well. So social consolidation arises as a result of personalized communications in real social communities, which takes into account the interests of each person and therefore a consensus on the discussed issues is reached by reasoning and its interpretation. Communication as an open process makes it possible to adopt a position and take responsibility. It is carried out within the institutional rules and serves as the organization of social practices and social cohesion of communities.

But Internet communications are not targeted at institutional and group norms that guide the activities of people in their life beyond network. Internet exists without organizing center which monitors the flow of information.

The user becomes dependent on the organizational structure of the web page – hypertext that links to other pages indefinitely without any restrictions. So, in the network society disjointed communities coexist parallel in Internet-consolidation. Reproducing disjointed communication, the society appears as a set of autonomous communication systems with freedom of choice, which is not necessarily focused on the intention of interaction, acquiring the features of fragmentation, which leads to destabilization of the social order.

Keywords: netting society, social consolidation, communication, simulation, virtual consolidation.

Стаття надійшла до редколегії 05.09.2016

Прийнята до друку 12.09.2016